

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های خبری

"تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های ایران و جهان"

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب‌سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فاطمه حسینی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

- ۱..... نکات برجسته پژوهش خبری
- ۲..... مقدمه
- ۲..... تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های ایرانی
- ۳..... تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های جهانی
- ۴..... فرصت‌های بحران کرونا برای استارت‌آپ‌ها
- ۵..... حوزه‌های اولویت‌دار استارت‌آپی برای دریافت حمایت‌های دولت
- ۶..... توصیه‌هایی برای تاب‌آوری کسب‌وکارها در شرایط بحران کرونا
- ۶..... مدل‌های حمایتی دولت برای کسب‌وکارهای آنلاین
- ۷..... جمع‌بندی

□ نکات برجسته پژوهش خبری

- ❖ براساس مطالعات انجام شده، کسب‌وکارهای سنتی عموماً یک نوع واکنش شامل تعطیلی یا تعدیل نیرو نسبت به شیوع ویروس کرونا داشته‌اند، اما کسب‌وکارهای نوپا یا استارت‌آپ‌ها واکنش‌های متفاوتی نسبت به این بحران نشان داده‌اند.
- ❖ از میان استارت‌آپ‌های ایرانی، حوزه‌های مرتبط با سفر و گردشگری، تبلیغات آنلاین، خدمات مسکن و فروش بلیط بیشترین آسیب‌پذیری را در مواجهه با بحران کرونا داشته‌اند.
- ❖ استارت‌آپ‌های حوزه آموزش آنلاین، سرگرمی و خرید آنلاین همزمان با شیوع کرونا در کشور با افزایش شدید تقاضا مواجه شده و برخی از آنها رشد ۴۰۰ درصدی تقاضا را تجربه کرده‌اند.
- ❖ همزمان با شیوع ویروس کرونا در جهان، بسیاری از استارت‌آپ‌های جهانی برنامه‌های خود برای معرفی محصولات جدید و ورود به بازار را متوقف و بسیاری از آنها برای تأمین مالی با مشکل مواجه شده‌اند.
- ❖ براساس تحقیقات انجام شده، تأمین سرمایه استارت‌آپ‌های جهانی در سه ماهه نخست ۲۰۲۰ شاهد پایین‌ترین میزان افت فصلی طی ۱۰ سال اخیر بوده است.
- ❖ پذیرش و درک واقعیت، افزایش تحمل ابهام، ایجاد تیم‌های کاری تخصصی و اقدامات کارآفرینانه و ابتکاری از جمله توصیه‌های کارشناسان به استارت‌آپ‌ها برای بقا و ادامه فعالیت آنها در شرایط بحران است.
- ❖ ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال ریاست جمهوری پنج مدل حمایتی شامل ارائه تسهیلات مالی، حمایت از زیرساخت‌ها، اختصاص فضای فیزیکی به کسب‌وکارها، رفع موانع قانونی و مقرراتی کسب‌وکارها و تسهیل فرایندهای صدور مجوز دانش‌بنیان شدن را برای حمایت از استارت‌آپ‌ها و ایده‌های استارت‌آپی در شرایط بحران کرونا طراحی و تدوین کرده است.

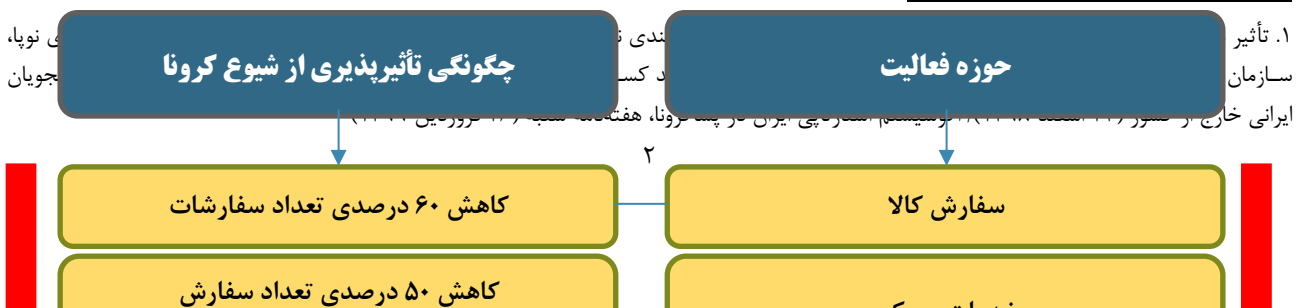
□ مقدمه

با شیوع ویروس کرونا در جهان، بخش‌های مختلف اقتصادی از جمله کسب‌وکارها نیز تحت تأثیر این بحران شرایط متفاوتی را از کاهش مبادلات تجاری و کاهش رشد اقتصادی تا رکود و تعطیلی و بیکاری تجربه کردند. در این میان، کسب‌وکارهای آنلاین یا استارت‌آپ‌ها شرایط متفاوت‌تری را نسبت به کسب‌وکارهای سنتی در مواجهه با این بحران از سر گذراندند. از میان طیف گسترده کسب‌وکارهای استارت‌آپی، آن بخش که توانایی پاسخ به نیاز افراد جامعه را متناسب با شرایط کرونایی دارا بودند مانند خدمات آنلاین آموزشی، خرید آنلاین و یا سرگرمی با افزایش تقاضا روبه‌رو شده و فرصتی برای رشد و شکوفایی خود کسب کردند، اما در مقابل کسب‌وکارهایی که به ارائه خدمات با حضور فیزیکی افراد متکی بودند، بیشترین آسیب‌پذیری را در شرایط بحران کرونا تجربه کردند و برخی از آنها از جمله کسب‌وکارهای بخش گردشگری تا مرز تعطیلی نیز پیش رفتند. برای بررسی بیشتر میزان تأثیرپذیری استارت‌آپ‌ها از بحران کرونا و اقدامات و حمایت‌هایی که برای بقا آنها باید مورد توجه قرار گیرد، در گزارش پیش‌رو که به شیوه‌اسنادی گردآوری شده، اثرات کرونا بر استارت‌آپ‌ها در ایران و جهان توصیه‌ها و اقدامات حمایتی موردنیاز آنها مرور شده است.

□ تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های ایرانی

شیوع کرونا، اثرات زیادی بر کسب‌وکارها در تمام کشورهای جهان داشته است. در این میان کسب‌وکارهای سنتی بیش از کسب‌وکارهای آنلاین در معرض تهدید و تعطیلی قرار گرفته‌اند. براساس مطالعات انجام شده، کسب‌وکارهای سنتی عموماً یک نوع واکنش شامل تعطیلی یا تعدیل نیرو نسبت به شیوع ویروس کرونا داشته‌اند، اما کسب‌وکارهای نوپا یا استارت‌آپ‌ها واکنش‌های متفاوتی نسبت به این بحران نشان داده‌اند به طوری که در برخی کسب‌وکارها شاهد اثرات مثبت و در برخی دیگر، با اثرات منفی شیوع ویروس کرونا بر آنها مواجه بوده‌ایم. براساس تحقیقات متعددی که پیرامون اثرات شیوع ویروس کرونا بر کسب‌وکارهای نوپا در کشور صورت گرفته است^۱، تأثیر شیوع ویروس کرونا بر استارت‌آپ‌های ایرانی را در قالب شکل زیر می‌توان ارائه داد:

بررسی تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های ایرانی

□ تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های جهانی

استارت‌آپ‌ها همیشه پرریسک هستند و طوری طراحی می‌شوند که یا سریع رشد می‌کنند یا شکست می‌خورند؛ اما همه‌گیری ویروس کرونا باعث شده فرایند شکست این شرکت‌ها شتاب بیشتری بگیرد. بر طبق محاسبات نیویورک تایمز، فقط در عرض چند هفته بیش از ۵۰ شرکت نوپا حدود ۶,۰۰۰ نفر را تعدیل یا اخراج کرده‌اند. برنامه‌ها برای معرفی محصولات جدید و ورود به بازار فعلاً متوقف و بسیاری از شرکت‌های نوپا برای تأمین مالی با مشکل مواجه شده‌اند.

همچنین، در ماه مارس، میزان استخدام در ۳۰ شرکت از ارزشمندترین استارت‌آپ‌های آمریکا ۱۹ درصد سقوط کرده است که به طور میانگین، ۲۱ شغل برای هر شرکت می‌شود. تأمین سرمایه استارت‌آپ‌ها نیز در سه ماهه نخست ۲۰۲۰ شاهد پایین‌ترین میزان افت فصلی طی ۱۰ سال اخیر است. سکویا کپیتال^۲، که یکی از شرکت‌های اصلی سرمایه‌گذاری خطرپذیر در سیلیکون ولی است، در ۵ مارس اختاریه‌ای برای شرکت‌های نوپا صادر کرد و کووید ۱۹ را «قوی سیاه ۲۰۲۰» نامید. در شکل زیر اثرات منفی کووید ۱۹ بر برخی کسب‌وکارهای جهانی ارائه شده است:^۳

بررسی تأثیر شیوع کرونا بر استارت‌آپ‌های جهانی

نام شرکت	حوزه فعالیت	چگونگی تأثیرپذیری از شیوع کرونا
واندر دنت (Wander Jaunt)	اجاره کوتاه‌مدت منزل	اخراج ۵۶ کارمند
واندر اسکول (Wonder School)	ارائه خدمات مراقبت روزانه و مهد کودک‌ها	- کاهش ۵۰ درصدی ارائه خدمات - تعدیل نیمی از کارمندان
نتل (Knotel) و کانوین (Convene)	املاک	تعدیل و اخراج نیمی از کارمندان
ساندر (Sonder)	خدمات گردشگری	اخراج و تعدیل بیش از ۴۰۰ نفر از مجموع ۱,۲۵۴ کارمند
کلس پس (ClassPass)	خدمات ورزشی	- کاهش ۹۵ درصدی درآمدها طی ۱۰ روز - توقف استخدام
اِورِلین (Everlane)	صنعت پوشاک	- تعطیلی فروشگاه‌ها - اخراج و تعدیل صدها نفر از کارمندان

□ فرصت‌های بحران کرونا برای استارت‌آپ‌ها

بحران کرونا با همه چالش‌ها و تهدیدهای جدی که پیرامون اقتصاد جهان ایجاد کرد، اما برای کسب‌وکارهای نوپا یا همان استارت‌آپ‌ها فرصت‌های جدیدی را خلق کرده است. یکی از پرطرفدارترین خدمات آنلاین در این روزها خرید غیرحضور و استفاده از سرویس‌های مشابه است. در نتیجه بخشی از جامعه که این خدمات را پیش از این به صورت حضوری استفاده می‌کردند، حالا و برای اولین بار در حال استفاده از سرویس‌های فناورانه و مجازی هستند که باعث رشد بخشی از کسب‌وکارهای آنلاین شده است. همچنین این تجربه هر چند در این شرایط ناگزیر بود، اما باعث شد نگرانی‌های رایج کاربران برای استفاده از سرویس‌های آنلاین کمتر شده و در نهایت فرصت مناسبی برای رشد بخش‌های دیگر این حوزه در دوران پساکرونا ایجاد شود. همچنین بازه سنی کاربرانی که از خدمات آنلاین کسب‌وکارها استفاده می‌کنند، نسبت به گذشته تغییر

۲. Sequoia Capital

۳. <https://www.nytimes.com/2020/04/01/technology/virus-start-ups-pummeled-layoffs-unwinding.html> Retrieved from <https://pamco.ir>

کرده و کاربرانی با بازه سنی ۴۰ تا ۵۵ سال رشد قابل توجهی داشته‌اند. به موازات این رشد، فرصت‌ها و انگیزه‌های جدیدی نیز برای سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای آنلاین ایجاد شده است که فرصت بسیار خوبی برای ورود به این حوزه، چه در بخش راه‌اندازی کسب‌وکار و چه در بخش سرمایه‌گذاری خواهد بود که باید کسب‌وکارها از این فرصت بهره ببرند تا بتوانند اهرم رشد سریع خود را پیدا کنند.^۴

فرصت‌های بحران کرونا برای کسب‌وکارهای آنلاین

افزایش بازه سنی کاربران به ۴۰ تا ۵۵ سال و افزایش مجموع کاربران

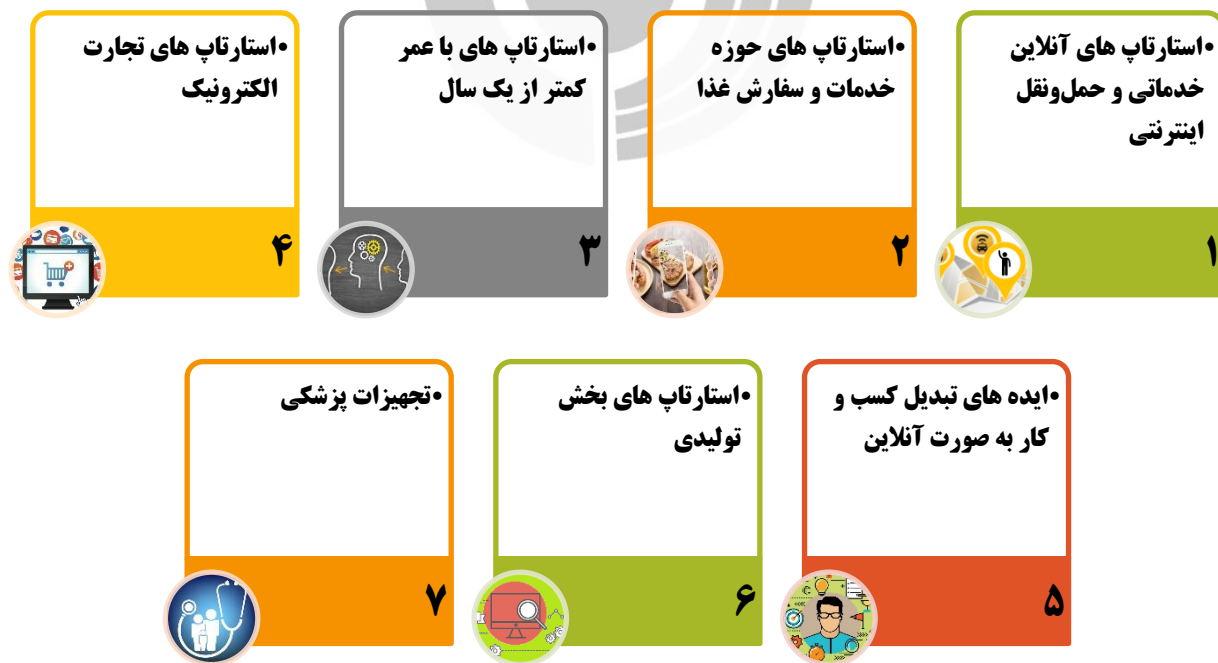
افزایش اعتماد عمومی به کسب‌وکارهای آنلاین

فراهم شدن زمینه گسترش برخی کسب‌وکارها از جمله در حوزه خریدهای اینترنتی

ایجاد فرصت‌های جدید سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای آنلاین

□ حوزه‌های اولویت‌دار استارت‌آپی برای دریافت حمایت‌های دولت

براساس پیمایشی که سازمان فناوری اطلاعات ایران از صاحبان کسب‌وکارهای نوپا انجام داده است، این افراد معتقدند که در میان کسب‌وکارهای استارت‌آپی کشور، حوزه‌های آنلاین خدماتی و حمل‌ونقل اینترنتی برای ادامه فعالیت خود بیش از سایر حوزه‌ها نیازمند دریافت حمایت و تسهیلات دولتی می‌باشند و پس از آن استارت‌آپ‌های حوزه خدمات و سفارش غذا، استارت‌آپ‌های با عمر کمتر از یک سال، استارت‌آپ‌های تجارت الکترونیک، ایده‌های تبدیل کسب‌وکار به صورت آنلاین، بخش تولیدی و تجهیزات پزشکی قرار دارند.^۵

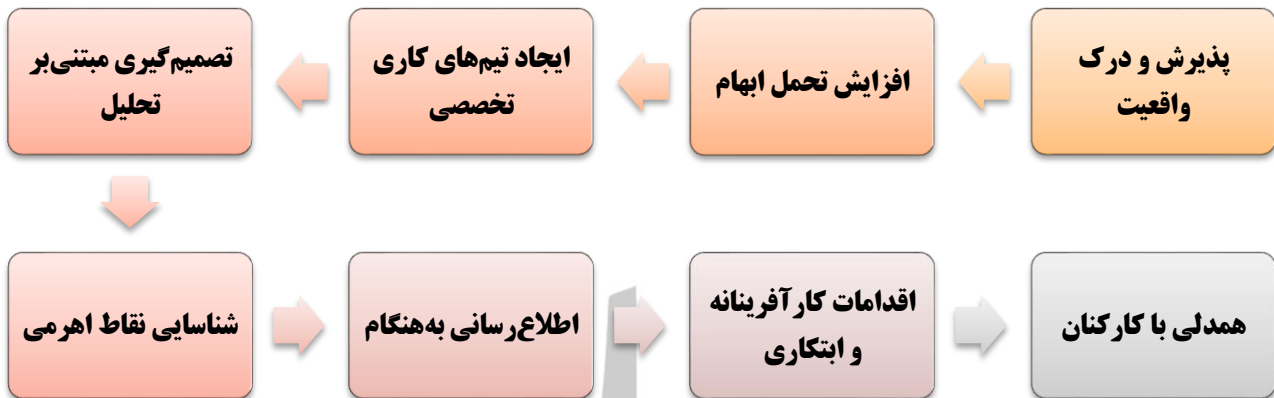

۴. روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹/۰۲/۰۱

۵. گزارش تأثیر شیوع کرونا بر کسب و کارهای فناوری اطلاعات در کشور، پرتال اطلاع‌رسانی سازمان فناوری اطلاعات، ۱۳۹۹/۰۱/۳۰

□ توصیه‌هایی برای تاب‌آوری کسب‌وکارها در شرایط بحران کرونا

کسب‌وکارها و صاحبان آنها برای آنکه بتوانند تهدیدهای ناشی از بحران کرونا را کاهش دهند و از فرصت‌های جدید پیش‌آمده از شرایط موجود بهره‌مند شوند، باید سطح تاب‌آوری کسب‌وکار خود را ارتقا دهند. ارتقای سطح تاب‌آوری کسب‌وکار در برابر مشکلات پیش‌آمده، نه تنها مانع از تعطیلی کسب‌وکار خواهد شد، بلکه باعث می‌شود کسب‌وکارها در هر شرایطی بتوانند به فعالیت خود ادامه دهند. از همین‌رو، توصیه‌های زیر به منظور مقابله با تهدیدهای ناشی از کرونا و حفظ بقا کسب‌وکارها پیشنهاد می‌شود:^۶

□ مدل‌های حمایتی دولت برای کسب‌وکارهای آنلاین

ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمندسازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری برای حمایت از کسب‌وکارهای حوزه فناوری اطلاعات در شرایط بحران کرونا، ۵ مدل حمایتی برای حمایت از استارت‌آپ‌ها و ایده‌های استارت‌آپی طراحی کرده است که در قالب پویش «کرونا پلاس» در حال انجام است. گستره حوزه‌های مورد حمایت در این طرح با توجه به شرایط موجود و متناسب با نیاز کنونی جامعه شامل ۹ حوزه اولویت‌دار آموزش آنلاین، حمل‌ونقل آنلاین، سلامت آنلاین، ورزش آنلاین، سرگرمی، توریسم آنلاین، تولید محتوای آنلاین، نوآوری اجتماعی و فروشگاه‌های آنلاین می‌باشد. مدل‌های حمایتی در نظر گرفته شده در اجرای این طرح عبارتند از:

- **ارائه تسهیلات مالی:** براساس این مدل، تسهیلات مالی در قالب ارائه وام، تسهیلات بلاعوض و یا تسهیلات با بهره کم به متقاضیان ارائه خواهد شد.
- **حمایت از زیرساخت‌ها:** این مدل در قالب ارائه سرور و یا فضای ابری به کسب‌وکارها با تخفیف بالا و یارانه ارائه خواهد شد.
- **اختصاص فضای فیزیکی به کسب‌وکارها:** در این مدل، فضای مراکز نوآوری و شتاب‌دهنده‌ها در اختیار متقاضیان کسب‌وکارها قرار خواهد گرفت.
- **رفع موانع قانونی و مقرراتی کسب‌وکارها:** در این مدل، سازوکاری در ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال در نظر گرفته شده است تا موانع قانونی پیش‌روی کسب‌وکارها برای شروع یا توسعه خود با سرعت بیشتری نسبت به گذشته مرتفع شود.

۶. گزارش دانشکده کارآفرینی با همکاری خبرگزاری ایرنا با عنوان «بحران کرونا و اقدامات ابتکاری شرکت‌ها و کسب‌وکارها»، ۱۳۹۹/۰۱/۰۹

- تسهیل در فرایندهای صدور مجوز دانش بنیان شدن: بر اساس این مدل، شرکت‌هایی که از نظر فنی قوی هستند با سرعت بیشتر از گذشته فرایند دانش بنیان شدن و در فهرست شرکت‌های خلاق قرار گرفتن را طی خواهند کرد.^۷

□ جمع‌بندی

بررسی اثرات بحران کرونا بر استارت‌آپ‌ها نشان می‌دهد اغلب این نوع از کسب‌وکارها در هر گوشه از جهان تقریباً واکنش‌های یکسانی در مواجهه با این بحران داشته‌اند. به طوری که در همه جای دنیا، استارت‌آپ‌هایی که فعالیت آنها وابسته به حضور فیزیکی افراد بوده است، با کاهش تقاضا و در نتیجه رکود و یا تعطیلی مواجه شده‌اند و در مقابل، کسب‌وکارهایی که خدمات آنلاین از راه دور ارائه کرده‌اند مانند خدمات آموزشی و پزشکی، روزهای پررونقی را سپری می‌کنند. اغلب این کسب‌وکارها که بقا و ادامه فعالیت آنها وابسته به میزان تقاضا و مشتریان خود است، با ادامه یافتن بحران کرونا بیش از پیش در معرض تعطیلی قرار خواهند گرفت و این امر می‌تواند اشتغال و تولید کشور را نیز تحت تأثیر قرار دهد. این در حالی است که استارت‌آپ‌ها به عنوان یکی از حلقه‌های مهم زنجیره توزیع کالا و خدمات در عصر کنونی، نقش مؤثری در اشتغالزایی و کمک به تولید ایفا می‌کنند. بنابراین، در سالی که تقویت بیش از پیش تولید و به تبع آن افزایش اشتغال، راهبرد اصلی اقتصاد کشور است، ضروری است با ارائه مشاوره‌های لازم و همچنین، در دستور کار قرار دادن اقدامات و راهکارهای حمایتی متناسب با اکوسیستم استارت‌آپی کشور، در جهت رفع مشکلات پدید آمده ناشی از کرونا برای استارت‌آپ‌های کشور گام‌های اساسی برداشت و بستر نقش‌آفرینی آنها را در بهبود اقتصادی کشور بیش از پیش مهیا نمود.

□ معرفی کارشناسان

- مهدی محمدی، دبیر ستاد توسعه فناوری‌های اقتصاد دیجیتال و هوشمند سازی معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری
- رضا الفت نسب، رئیس اتحادیه کسب و کارهای اینترنتی کشور
- رضا شلیله، دبیر انجمن صنفی کسب و کارهای اینترنتی
- فعالان و صاحبان کسب و کار استارت‌آپی کشور

